

سطح بندی شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد از منظر

برخورداری از خدمات صنعت گردشگری شهری

محمود اکبری^۱

استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

رضا التیامی نیا

استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

فیض اله جوزاریان

استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۲۱ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۱۹

چکیده

گسترش روزافزون گردشگری در اقصی نقاط دنیا موجب شده است که صنعت گردشگری بعد از صنعت نفت و صنعت خودروسازی به عنوان بزرگ‌ترین صنعت و کارفرما در جهان تبدیل شود و به سومین صنعت درآمدساز بدل شود. یکی از مهم‌ترین مقاصدی که فرایند گردشگری جهان را در دهه‌های گذشته تحت تأثیر قرار داده است، مراکز شهری هستند و این مراکز گردشگران زیادی را به سمت خود جذب کرده‌اند. در پژوهش حاضر به تحلیل متغیرهای خدماتی مرتبط به صنعت گردشگری شهری در شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد با استفاده از نرم افزارهای Spss و ArcGIS اقدام شده است. برای تحلیل شاخص‌های مرتبط به گردشگری شهری در ابتدا ۳۴ متغیر انتخاب شده و در نهایت این متغیرها به ۳۰ شاخص تبدیل شده‌اند. نتیجه حاصل از به کارگیری تکنیک تحلیل عاملی تقلیل ۳۰ شاخص پژوهش به شش عامل نهایی بوده است و این شش عامل روی هم تقریباً حدود 96.685 درصد واریانس جامعه را توضیح و تفسیر می‌کند. امتیازات شاخص ترکیبی به دست آمده از شاخص‌های ۳۰ گانه مرتبط با گردشگری نشان دهنده این است که شهرستان گچساران در سطح برخوردار قرار گرفته است، شهرستان‌های دنا، بویراحمد، کهگیلویه و باشت در سطح تا حدودی برخوردار قرار داشته‌اند. شهرستان بهمئی به تنهایی در سطح محروم استان قرار داشته است و شهرستان‌های چرام و لنده در سطح بسیار محروم استان قرار گرفته‌اند.

کلمات کلیدی: تحلیل فضایی، گردشگری شهری، استان کهگیلویه و بویراحمد.

مقدمه

پیشرفت فناوری حمل و نقل و ارتباطات، توسعه تولیدات صنعتی و افزایش درآمد، جهانی شدن و ابعاد مترتب بر آن، افزایش اوقات فراغت، بهبود خدمات بازنشستگی، ارتقاء سلامت جوامع و سایر عوامل تغییرات چشمگیری را در کشورهای صنعتی و به خصوص در شهرها ایجاد نموده است و توانسته است گردشگری صنعت بدون دود را به عنوان یکی از مهمترین نیروهای محرک توسعه اقتصادی و یکی از سه صنعت درآمدزای مهم جهان در کنار صنعت نفت و خودروسازی مطرح نماید (محلای، ۱۳۸۰: ۶۷). امروزه صنعت گردشگری یکی از بزرگترین و متنوع ترین صنایع محسوب می‌شود (غفاری گیلانده و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۳). یکی از شیوه‌های بهره برداری پایدار از منابع و امکانات هر سرزمین توجه به صنعت گردشگری است (صابری‌فر، ۱۳۹۸: ۱۲۶). گسترش روزافزون گردشگری در مناطق مختلف دنیا سبب شده گردشگری به منزله بزرگ‌ترین صنعت جهان معرفی شود و توجه برنامه‌ریزان را به خود جلب کند (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۰). یک بحث تکراری هنگام تلاش برای جذب گردشگران از شهرها این است که گردشگران شهری تقریباً دو برابر بیشتر از سایر گردشگران را خرج می‌کنند (Fernandez et al, 2016: 352). علاوه بر این گردشگری تأثیر چند برابر زیادی بر اقتصاد محلی داشته است (World Tourism Organization, 2002). این بخش است که به راحتی شغل ایجاد می‌کند، تخمین می‌زند که رابطه بین هزینه ایجاد شغل در صنعت در مقایسه با هزینه ایجاد شغل در گردشگری هشت به یک است. در نتیجه گردشگری در اکثر شهرها به عنوان یک فعالیت اقتصادی و منبع درآمد و اشتغال مطرح می‌شود (Fernandez et al, 2016: 352). در بسیاری از کشورهای جهان این صنعت گردشگری منبع اصلی درآمد ارزی، اشتغال‌زایی، ایجاد عدالت اجتماعی، افزایش سطح رفاه و میدانی برای رشد بخش خصوصی و وسیله‌ای برای توسعه ساختار زیربنایی است (غفاری گیلانده و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۳). در حال حاضر بسیاری از کشورها منافع و درآمدهای حاصل از گردشگری را برای توسعه زیرساخت‌های خود به کار می‌برند (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۰). گردشگری می‌تواند به حمایت از میراث فرهنگی، تحریک فعالیت‌های تجاری و ارتقاء خدمات شهری کمک کند (Barrera Fernandez et al, 2014). گردشگری می‌تواند به ایجاد آگاهی در مورد حفاظت از میراث کمک کند (Fernandez et al, 2016: 352). گردشگری شهری یکی از مهمترین و پیچیده ترین فعالیت‌های فضایی و مکانی انسان در جامعه شهری است که یک فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای کلانشهرها و مادرشهرهای جهانی به وجود می‌آورد که این فرصت نقش بسیار مؤثری در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان در ابعاد مختلف ایفا می‌کند (قربانی گلزاری و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۴). گردشگری پدیده مهم قرن بیستم است و یکی از عوامل مهم در جلب میزان رضایت گردشگران میزان تسهیلات و خدماتی است که برای آنها ارائه می‌شود (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۰). به همین خاطر رتبه بندی مناطق گردشگری از منظر برخورداری از خدمات گردشگری معیاری برای تعدیل انواع نابرابریها بین مناطق است. تعیین شهرها و مناطق مختلف گردشگرپذیر از لحاظ میزان خدمات مرتبط با این صنعت که بتواند

چارچوب مفیدی برای توزیع گردشگران و ارائه خدمات مناسب و مطلوب به آنها داشته باشد، لازم و ضروری است.

پیشینه و تاریخچه

مختاری ملک آبادی (۱۳۸۲) به این نتیجه رسید که شناخت پتانسیل‌های هر منطقه‌ای به محققان این امکان را می‌دهد تا براساس وضع موجود و توان منطقه، متناسب با آن به برنامه‌ریزی توسعه گردشگری اقدام نماید. شایان و پارسائی (۱۳۸۶) به این نتیجه رسیدند که در بخش اقلیم آسایش شهرستان‌های بویراحمد و دنا برای تفرج تابستانه و شهرستان‌های گچساران و کهگیلویه برای تفرج زمستانه مناسب هستند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که شهرستان‌های دنا و گچساران برای ارائه خدمات و پشتیبانی گردشگری توانمندی بیشتری دارند. تقوایی و ایزدی (۱۳۹۱) به این نتیجه رسیدند که توزیع امکانات گردشگری در مناطق شهری اصفهان متعادل نیست و حاکی از تمرکز این خدمات در برخی از مناطق شهری است. نتیجه پژوهش نصراللهی و همکاران (۱۳۹۳) حاکی از این است که استان‌های فارس، تهران و خراسان رضوی از نظر دارا بودن جاذبه‌های گردشگری بالاترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند و جاذبه‌های انسان ساخت بیشتر از جاذبه‌های طبیعی شاخص‌های رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار داده است. قاسمی و همکاران (۱۳۹۵) به این نتیجه رسیدند که شهرستان زنجان با ارزش نهایی ۰,۰۶۱ و خرمدره با ارزش نهایی ۰,۱۵۵ از نظر زیرساخت‌های گردشگری وضعیت مطلوب و مساعدی دارند. شهرستان‌های ایجرود و خدابنده از حداقل زیرساخت‌های لازم برای گردشگری برخوردارند و بقیه شهرستانها از نظر رتبه بندی وضعیت بینابین دارند. نتیجه مطالعه نصیری هندخاله و همکاران (۱۳۹۵) حاکی از این است که شهرستان ارومیه به لحاظ برخورداری از زیرساختها در رتبه اول و خوی در رتبه دوم و شهرستان‌های شوط و پلدشت در رتبه‌های شانزدهم و هفدهم قرار دارند. سنایی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) با استفاده از مدل تاپسیس به این نتیجه رسیدند که آبشار یاسوج با امتیاز ۰,۵۳، دریاچه کوه گل با امتیاز ۰,۵۲۷ و چشمه میشی با امتیاز ۰,۴۷۸ در رتبه‌های اول تا سوم استان کهگیلویه و بویراحمد جهت بازدید گردشگران قرار دارند. غفاری گیلانده و همکاران (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیدند که برج شمس تبریزی شهر خوی دارای بیشترین پتانسیل جذب گردشگر در این شهر است. مجیدی ده شیخ و همکاران (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیدند که استان کهگیلویه و بویراحمد از توان‌های طبیعی و اکوتوریستی متعدد و متنوعی در جهت توسعه گردشگری برخوردار است؛ اما توزیع خدمات و تأسیسات در کانون‌های جاذب گردشگری استان بسیار نامتعادل است. صادقلو و ذاکری (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیدند که بارگاه امام رضا(ع) اولویت اول جاذبه گردشگری در میان گردشگران بوده است و شهر مشهد با جاذبه‌های جدید ایجاد شده برای توسعه گردشگری تاکنون موفق نبوده است. صیاد بیدهندی و قرخلو (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیدند که شهرستان سرعین با وجود کمبود برخی جاذبه‌های مهم تاریخی معماری در رتبه اول شهرستان‌های استان اردبیل قرار گرفته است و شهرستان‌های اردبیل، مشکین شهر، نمین، پارس آباد، بيله سوار، نیر، گرمی، کوثر و خلخال در رتبه‌های بعدی این مقایسه جای دارند. قربانی گلزاری و همکاران (۱۳۹۸) به این نتیجه رسیدند که توسعه توریسم همبستگی مستقیم با ارتقاء سطح

استانداردهای زندگی و درآمد مردم جهان خصوصاً کشورهای در حال توسعه دارد. خلیلی و همکاران (۱۳۹۸) به این نتیجه رسیدند که در مناطق ده گانه شهر تبریز منطقه هشت با ضریب تاپسیس ۰,۸۳۶ در رتبه اول و منطقه ۷ با ضریب ۰,۰۶۵ در رتبه آخر از نظر میزان برخورداری از خدمات گردشگری شهری قرار دارند. نتیجه پژوهش صابری فر (۱۳۹۸) در شهر مشهد حاکی از این است که گردشگران از شرایط اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و تسهیلات زیرساختی تا حدود زیادی رضایت دارند. فرناندز و همکاران (۲۰۱۶) به این نتیجه رسیدند که معرفی فعالیت‌های توریستی در شهرهای تاریخی دلالت بر چالش‌های اساسی برای سیاست‌های شهری دارد. باید با چالش‌هایی از قبیل آلودگی و استفاده بیش از حد از دارایی‌های میراث مقابله کرد. علاوه بر این بایستی مشکلات خاص هر شهر در نظر گرفته شود که مربوط به فرهنگ اداری خود، توپوگرافی، تاریخچه یا ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی است. در این مقاله راه حل‌های ارائه شده توسط شهرهای مستقر در سه زمینه مختلف منطقه انگلیسی زبان، مدیترانه و آمریکای لاتین به ویژه پلیموت، مالاگا و گواناجواتو مورد بررسی قرار گرفته است. این پژوهش مشکلات مختلفی را که هر شهر با آن روبروست و راهبردهای اتخاذ شده را برجسته می‌کند که می‌تواند به عنوان نمونه‌ای برای سایر شهرها به کار گرفته شود.

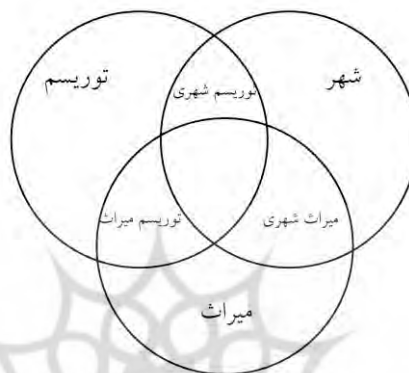
مبانی نظری

امروزه یکی از مقاصد مهمی که در گردشگری مورد توجه قرار گرفته‌اند، شهرها هستند و این مقاصد برخلاف سایر مقاصد گردشگری طبیعی از جمعیت انسانی برخوردار بوده و همین موضوع اهمیت ظرفیت پذیرش گردشگری و محاسبه آن را طرح‌های مطالعاتی و همچنین طرح‌های فرادست این نقاط دو چندان می‌نماید (Hall, 2002: 197). گردشگری شهری از دهه ۱۹۸۰ و تاکنون یک موضوع ثابت در گسترش تحقیقات گردشگری بوده است. یکی از چالش‌های فعلی برای تحقیقات مربوط به گردشگری شهری این است که در بسیاری از فرضیات، مدلها و چارچوب‌های این حوزه تجدید نظر کنید (Ashworth and Page, 2011: 1). گردشگری فرهنگی شهری یک پدیده رو به رشد در سراسر جهان است و توجه به رشته‌های مختلفی از جمله مدیریت گردشگری، شهرسازی و مردم‌شناسی را به خود جلب می‌کند (Fernandez et al, 2016: 350). گردشگری شهری مجموعه‌ای از فعالیت‌های اقتصادی با نتایج مهم اجتماعی، اقتصادی و محیطی در شهرهای خاص است (Paskaleva Shapira, 2004). (43هاروی (۱۹۸۹)، ریچاردز^۱ (۲۰۰۵) و اوری^۲ (۱۹۹۰) رشد گردشگری فرهنگی شهری را در گذار از مدرنیته به پست مدرنیته می‌دانند (Fernandez et al, 2016: 350). هدف اصلی پروژه‌های گردشگری پایدار شهری توسعه و گسترش چهارچوب‌های کلی برای شرکاء گردشگری پایدار شهری مابین پژوهشگران، مقامات رسمی شهر، انجمن‌های نماینده و ترقی اشکال نو و ابزار حکومت‌های محلی درگیر اصول پایداری و تصمیم‌گیری مشارکتی است (Paskaleva Shapira, 2004: 43). گردشگری فرهنگی شهری به اندازه سایر بخش‌های گردشگری فصلی نیست. یکی از دلایل رونق گردشگری فرهنگی شهری ناشی از تغییر در شیوه‌های ساماندهی سفرها است. در برخی

¹- Richards

²- Urry

زمینه‌ها به عنوان مثال موارد اروپایی روند رو به رشد این است که به جای لذت بردن از یک تعطیلات طولانی چندین سفر کوتاه انجام دهید (Fernandez et al, 2016: 351). شهرها به ویژه به مسافرت‌های کوتاه مدت علاقه مند هستند؛ زیرا آنها به طور عمده در آخر هفته‌ها انجام می‌شوند، بنابراین سفرهای کاری را که در روزهای هفته انجام می‌شود، تکمیل می‌کنند (Law, 1996). یکی از مباحث مهم در گردشگری شهری ظهور گردشگری میراث^۱ است. میراث قسمت مهم و پراهمیت گردشگری است (Josiam et al, 2004: 453). شکل شماره (۱) نشان دهنده رابطه بین گردشگری، شهرها و میراث است.

شکل ۱- گردشگری، شهرها و میراث

(تقوایی و اکبری، ۱۳۸۷: ۱۶۶)

گردشگری میراث منجر به افزایش تعداد اعضای متعلق به سازمان‌های اختصاص یافته به حفاظت از میراث و علاقه جدید به بازدید از دارایی‌های میراث شده است (Richards, 2001). توریسم میراث به عنوان پدیده‌ای که مؤلفه‌های فرهنگی، تاریخی و اخلاقی جامعه یا مکان برای جذب گردشگران تحت کنترل درآمده، تعریف شده است.

روش شناسی

با استفاده از نرم افزارهای Spss و ArcGIS به تحلیل متغیرهای خدماتی مرتبط به صنعت گردشگری شهری در شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد اقدام شده است. برای تحلیل شاخص‌های مرتبط به گردشگری شهری از ۳۴ متغیر بهره گرفته شده است.

- ۱- تعداد ایستگاههای آتش نشانی، ۲- تعداد کشتارگاه، ۳- تعداد خودروی حمل زباله، ۴- تعداد پارک‌های عمومی، ۵- تعداد مراکز بهداشتی- درمانی شهری، ۶- پایگاه بهداشت شهری، ۷- خانه‌های بهداشت فعال، ۸- تعداد مرکز توانبخشی، ۹- تعداد پایگاههای اورژانس شهری، ۱۰- تعداد پایگاههای اورژانس جاده‌ای، ۱۱- تعداد جایگاه فروش مواد سوختی، ۱۲- تعداد پمپ بنزین سوپر، ۱۳- تعداد پمپ بنزین، ۱۴- تعداد پمپ نفت گاز، ۱۵- تعداد جایگاههای سی ان جی، ۱۶- تعداد پایانه حمل مسافر، ۱۷- تعداد شرکت‌های تعاونی حمل و نقل، ۱۸- تعداد شرکت‌های تعاونی تامین کننده نیاز مصرف کنندگان، ۱۹- تعداد شرکت‌های تعاونی تامین کننده نیاز صنوف خدماتی، ۲۰- تعداد شرکت‌های خدماتی فعال، ۲۱- میزان بزرگراهها به کیلومتر، ۲۲- میزان راه اصلی شهری به

کیلومتر، ۲۳- میزان راههای روستایی آسفالت به کیلومتر، ۲۴- میزان راههای روستایی شوسه به کیلومتر، ۲۵- تعداد سینما، ۲۶- تعداد سالن سینما، ۲۷- تعداد سالن‌های نمایش وابسته به اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۲۸- تعداد هتلها و مهمانپذیرها، ۲۹- تعداد هتل‌های چهار ستاره، ۳۰- تعداد مهمانپذیرها، ۳۱- مساحت شهرستان به کیلومتر مربع، ۳۲- جمعیت شهرستان، ۳۳- جمعیت شهری شهرستان، ۳۴- جمعیت روستایی شهرستان. نهایتاً این متغیرها شاخص سازی شده‌اند و به ۳۰ شاخص زیر تبدیل شده‌اند. شاخص‌های مورد مطالعه برای بررسی عبارت است از:

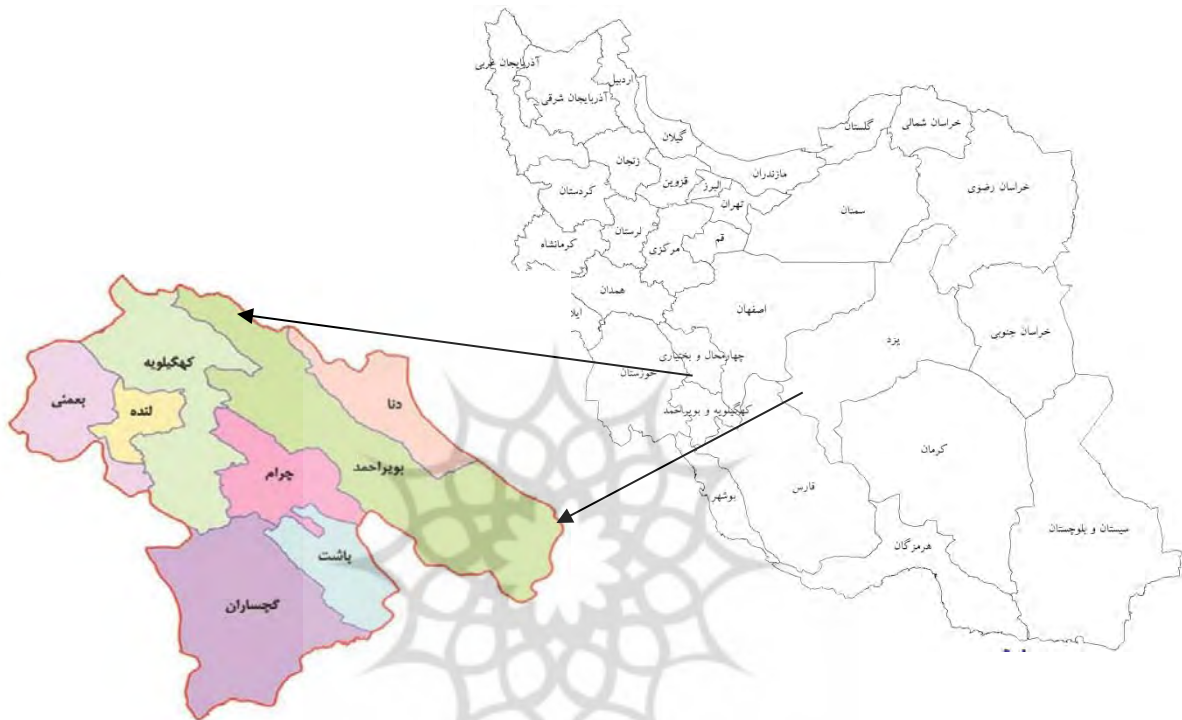
۱- نسبت ایستگاههای آتش نشانی به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۲- نسبت کشتارگاه به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۳- نسبت خودروی حمل زباله به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۴- نسبت پارک‌های عمومی به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۵- نسبت مراکز بهداشتی- درمانی شهری به جمعیت شهری شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۶- نسبت پایگاه بهداشت شهری به جمعیت شهری شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۷- نسبت خانه‌های بهداشت فعال به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۸- نسبت مرکز توانبخشی به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۹- نسبت پایگاههای اورژانس شهری به جمعیت شهری شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۰- نسبت پایگاههای اورژانس جاده ای به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۱- نسبت جایگاه فروش مواد سوختی به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۲- نسبت پمپ بنزین سوپر به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۳- نسبت پمپ بنزین به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۴- نسبت پمپ نفت و گاز به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۵- نسبت جایگاههای سی ان جی به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۶- نسبت پایانه حمل مسافر به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۱۷- نسبت شرکت‌های تعاونی حمل و نقل به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰، ۱۸- نسبت شرکت‌های تعاونی تامین کننده نیاز مصرف کنندگان ضربدر ۱۰۰، ۱۹- نسبت شرکت‌های تعاونی تامین کننده نیاز صنوف خدماتی ضربدر ۱۰۰، ۲۰- نسبت شرکت‌های خدماتی فعال ضربدر ۱۰۰، ۲۱- نسبت بزرگراهها به مساحت شهرستان ضربدر ۱۰۰، ۲۲- نسبت راه اصلی شهری به مساحت شهرستان ضربدر ۱۰۰، ۲۳- نسبت راههای روستایی آسفالت به مساحت شهرستان ضربدر ۱۰۰، ۲۴- نسبت راههای روستایی شوسه به مساحت شهرستان ضربدر ۱۰۰، ۲۵- نسبت سینما به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۲۶- نسبت سالن سینما به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۲۷- نسبت سالن‌های نمایش وابسته به اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۲۸- نسبت هتلها و مهمانپذیرها به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۲۹- نسبت هتل‌های چهار ستاره به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰، ۳۰- نسبت مهمانپذیرها به جمعیت شهرستان ضربدر ۱۰۰۰.

فرضیه پژوهش

بین شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد از نظر برخورداری از خدمات مرتبط با گردشگری نابرابری و عدم تعادل وجود دارد.

معرفی منطقه مورد مطالعه

استان کهگیلویه و بویراحمد با مساحتی بالغ بر ۱۶۲۶۴ کیلومتر مربع (خلیلی، ۱۳۸۳: ۲). از شمال به چهارمحال و بختیاری، از شرق به استان‌های فارس و اصفهان، از جنوب به استان‌های فارس و بوشهر و از غرب به خوزستان محدود می‌شود (فرجی، ۱۳۶۶: ۹۶۶).

شکل ۲- موقعیت جغرافیایی استان کهگیلویه و بویراحمد

موقعیت جغرافیایی استان بین ۳۰ درجه و ۹ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۵۷ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۴۲ دقیقه طول شرقی واقع شده است (مرکز انفورماتیک و مطالعات توسعه، ۱۳۷۳: ۳). این استان در سال ۱۳۴۲ طبق مصوبه مجلس شورای ملی وقت از استان‌های خوزستان و فارس جدا و به فرمانداری کل تبدیل شد و یاسوج مرکز آن انتخاب گردید (سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۹۶: ۳۹).

یافته‌های پژوهش

مدل تحلیل عاملی از تکنیک‌های بسیار مهم برای تحلیل داده‌ها و متغیرها و دسته بندی آنها در گروهها و عامل‌های خاص است. تحلیل عاملی نوعی تکنیک آماری چند متغیره است که هدف آن خلاصه کردن داده‌ها و متغیرها است.

جدول ۱- نتایج تحلیل عاملی حول محور اصلی ۳۰ شاخص انتخابی

عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس توضیح داده شده	درصد تجمعی کل واریانس
عامل اول	11.817	39.391	39.391
عامل دوم	5.55	18.499	57.889
عامل سوم	4.088	13.627	71.517
عامل چهارم	3.541	11.805	83.322
عامل پنجم	2.404	8.014	91.336
عامل ششم	1.605	5.35	96.685

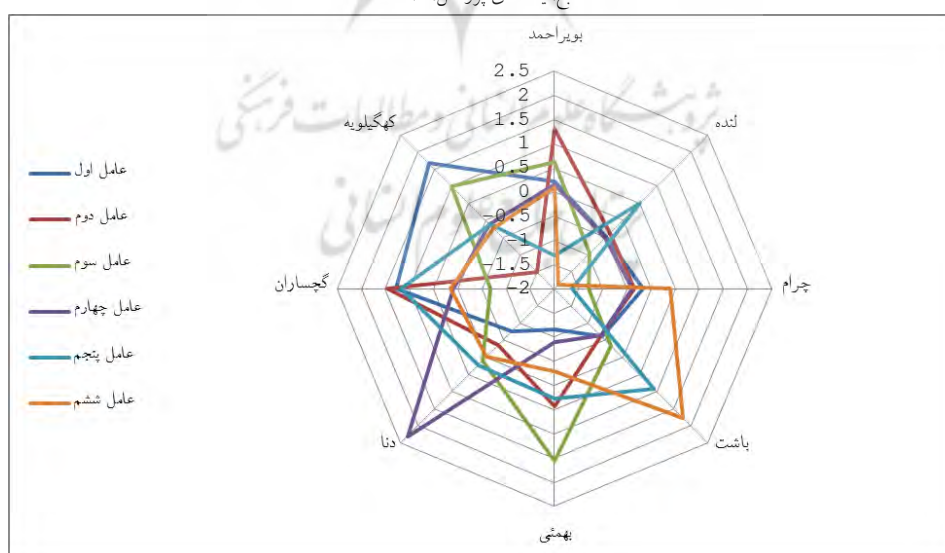
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

نتیجه حاصل از به کارگیری تکنیک تحلیل عاملی تقلیل ۳۰ شاخص پژوهش به شش عامل نهایی بوده است و این شش عامل روی هم تقریباً حدود 96.685 درصد واریانس جامعه را توضیح و تفسیر می‌کند. عامل اول با مقدار ویژه 11.817 میزان 39.391 درصد واریانس را توضیح داده است. عامل دوم با مقدار ویژه 5.55 میزان 18.499 درصد واریانس را تفسیر نموده است. عامل سوم با مقدار ویژه 4.088 میزان 13.627 درصد واریانس را توضیح می‌دهد. مقدار ویژه عامل چهارم 3.541 است و 11.805 درصد واریانس را محاسبه می‌نماید. عامل پنجم با مقدار ویژه 2.404 میزان 8.014 درصد واریانس را توضیح می‌دهد. مقدار ویژه عامل ششم 1.605 است و 5.35 درصد واریانس را محاسبه می‌نماید. در مجموع عوامل شش گانه روی هم 96.685 درصد واریانس جامعه را توضیح داده است. نهایتاً شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد نسبت به عوامل استخراجی امتیازی را کسب کردند که این امتیازات در جدول شماره (۲) پژوهش آمده است.

جدول ۲- امتیازات عاملی اکتسابی شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد

شماره شهرستان	امتیازات عاملی مؤلفه‌ها					
	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم	عامل ششم
۱ بویراحمد	22061	129760	62179	16115	-132019	10722
۲ کهگیلویه	167648	-149752	99794	-10331	-12650	-21956
۳ گچساران	127185	145201	-66936	09007	117038	14511
۴ دنا	-74837	-35514	10239	23045	22682	-01810
۵ بهمئی	-115321	43928	155680	-90578	26348	-30232
۶ باشت	-59946	-62901	-34215	-62737	91626	176918
۷ چرام	-17454	-33752	-128816	-39656	-163100	39942
۸ لنده	-49335	-36970	-97925	-52269	50075	-188095

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

شکل ۳- امتیازات عاملی اکتسابی شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد

در عامل اول شهرستان کهگیلویه با امتیاز (1,67648) در رتبه اول استان قرار دارد و پس از این شهرستان گچساران با امتیاز (1.27185) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان بویراحمد با کسب امتیاز (22061) در رتبه سوم استان

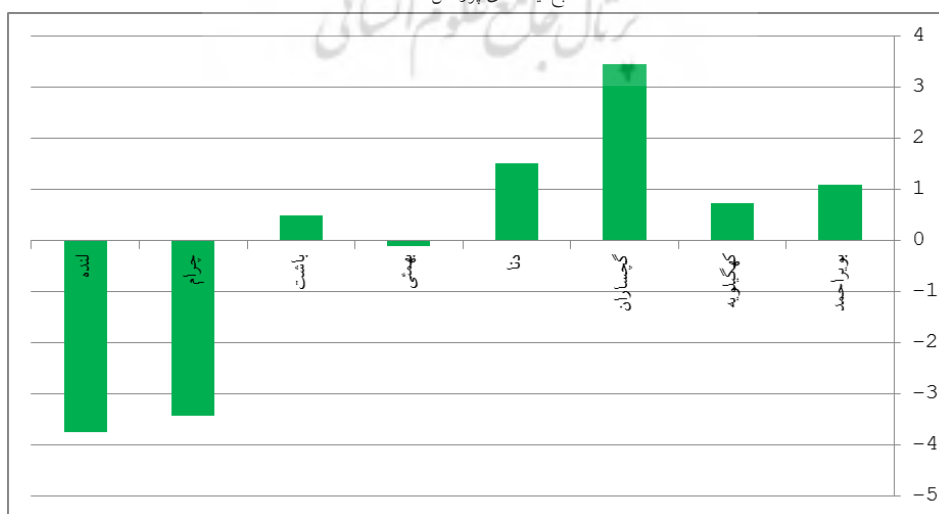
قرار گرفته است. در عامل دوم شهرستان گچساران با امتیاز (1.45201) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان بویراحمد با امتیاز (1.29760) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان بهمئی با کسب امتیاز (0.43928) در رتبه سوم استان قرار گرفته است. در عامل سوم شهرستان بهمئی با امتیاز (1.55680) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان کهگیلویه با امتیاز (0.99794) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان بویراحمد با کسب امتیاز (0.62179) در رتبه سوم استان قرار دارد.

در عامل چهارم شهرستان دنا با امتیاز (2.3045) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان بویراحمد با امتیاز (0.16115) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان گچساران با کسب امتیاز (0.09007) در رتبه سوم استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفته است. در عامل پنجم شهرستان گچساران با امتیاز (1,17038) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان باشت با امتیاز (0.91626) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان لنده با کسب امتیاز (0.50075) در رتبه سوم استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفته است. در عامل ششم شهرستان باشت با امتیاز (1.76918) در رتبه اول استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفته است و پس از شهرستان باشت، شهرستان چرام با امتیاز (0.39942) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان گچساران با کسب امتیاز (0.14511) در رتبه سوم استان قرار گرفته است.

جدول ۳- محاسبه شاخص ترکیبی شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد

شهرستان	جمعیت	شاخص ترکیبی	رتبه	ردیف	شهرستان	سطح برخورداری
بویراحمد	299885	1.08818	۳	۱	گچساران	برخوردار (۱)
کهگیلویه	131351	0.72753	۴	۲	دنا	
گچساران	124096	3.46006	۱	۳	بویراحمد	تا حدودی برخوردار (۲)
دنا	42539	1.5121	۲	۴	کهگیلویه	
بهمئی	38136	-0.10175	۶	۵	باشت	
باشت	21690	0.48745	۵	۶	بهمئی	محروم (۳)
چرام	33543	-3.42836	۷	۷	چرام	بسیار محروم (۴)
لنده	21812	-3.74519	۸	۸	لنده	

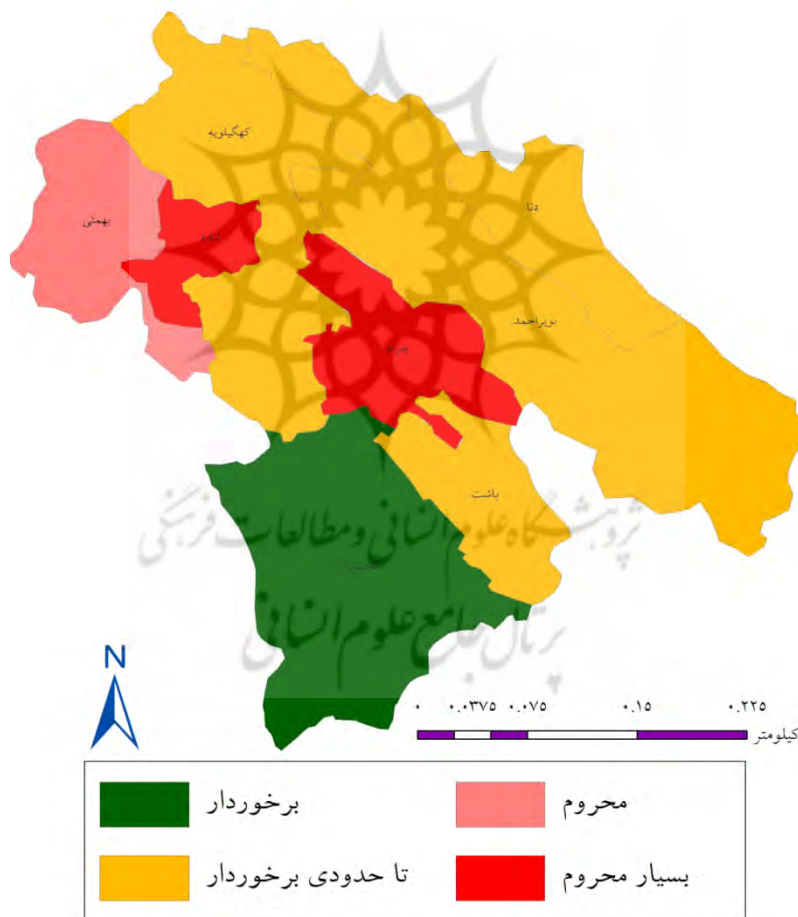
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

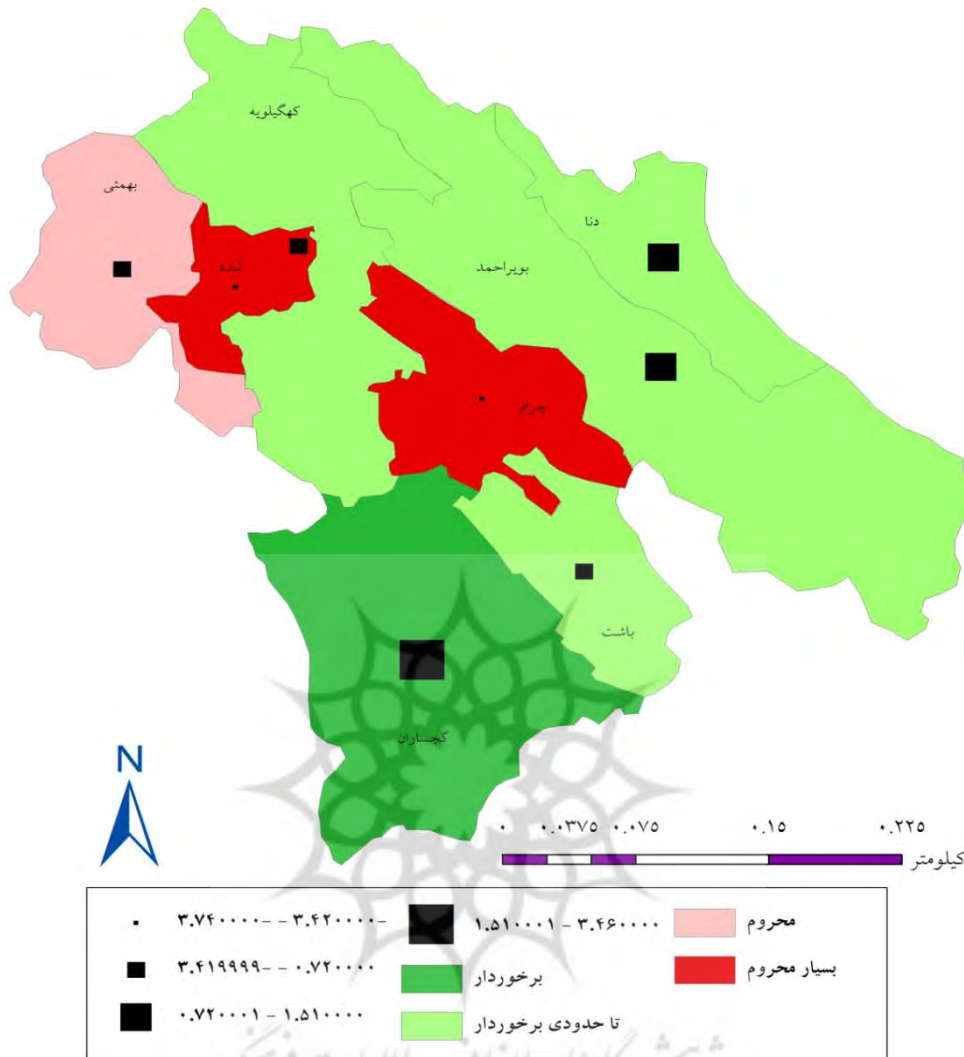
شکل ۴- شاخص ترکیبی شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد

میانگین و انحراف معیار ستون مربوط به داده‌های شاخص ترکیبی گرفته شده است و میانگین عدد ۰,۰۰ و انحراف معیار عدد ۲,۴۴ به دست آمده است. با توجه به میانگین و انحراف به دست آمده شهرستان‌های استان در چهار سطح تعریف شده اند. از امتیاز ۲,۴۴ و بالاتر سطح برخوردار نام گرفته است. از امتیاز صفر تا ۲,۴۴ سطح تا حدودی برخوردار قرار گرفته است. از امتیاز صفر تا ۲,۴۴- سطح محروم قرار دارد و نهایتاً از امتیاز ۲,۴۴- و پایین تر سطح چهارم با عنوان بسیار محروم قرار گرفته است.

امتیازات شاخص ترکیبی به دست آمده نشان دهنده این است که شهرستان گچساران در سطح برخوردار قرار گرفته است، شهرستان‌های دنا، بویراحمد، کهگیلویه و بوستق در سطح تا حدودی برخوردار قرار داشته‌اند. شهرستان بهمئی به تنهایی در سطح محروم استان قرار داشته است. شهرستان‌های چرام و لنده در سطح بسیار محروم استان قرار گرفته‌اند.

شکل ۵- وضعیت شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد از نظر برخورداری از خدمات مرتبط به گردشگری

شکل ۶- وضعیت شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد از نظر برخورداری از خدمات مرتبط به گردشگری

تحلیل شاخص‌ها و خدمات مرتبط با گردشگری شهری در شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد حکایت از عدم تعادل و نابرابری دارد و فرضیه پژوهش با عنوان «بین شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد از نظر برخورداری از خدمات مرتبط با گردشگری نابرابری و عدم تعادل وجود دارد» مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جمع بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نتیجه حاصل از به کارگیری تکنیک تحلیل عاملی تقلیل ۳۰ شاخص پژوهش به شش عامل نهایی بوده است و این شش عامل روی هم تقریباً حدود 96.685 درصد واریانس جامعه را توضیح و تفسیر می‌کند. عامل اول با مقدار ویژه 11.817 میزان 39.391 درصد واریانس را توضیح داده است. عامل دوم با مقدار ویژه 5.55 میزان 18.499 درصد واریانس را تفسیر نموده است. عامل سوم با مقدار ویژه 4.088 میزان 13.627 درصد واریانس را توضیح می‌دهد. مقدار ویژه عامل چهارم 3.541 است و 11.805 درصد واریانس را محاسبه می‌نماید. عامل پنجم با مقدار ویژه 2.404

میزان 8.014 درصد واریانس را توضیح می‌دهد. مقدار ویژه عامل ششم 1.605 است و 5.35 درصد واریانس را محاسبه می‌نماید.

در عامل اول شهرستان کهگیلویه با امتیاز (۱,۶۷۶۴۸) در رتبه اول استان قرار دارد و پس از این شهرستان گچساران با امتیاز (1.27185) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان بویراحمد با کسب امتیاز (22061) در رتبه سوم استان قرار گرفته است. در عامل دوم شهرستان گچساران با امتیاز (1.45201) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان بویراحمد با امتیاز (1.29760) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان بهمئی با کسب امتیاز (43928) در رتبه سوم استان قرار گرفته است. در عامل سوم شهرستان بهمئی با امتیاز (1.55680) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان کهگیلویه با امتیاز (99794) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان بویراحمد با کسب امتیاز (62179) در رتبه سوم استان قرار دارد.

در عامل چهارم شهرستان دنا با امتیاز (2.3045) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان بویراحمد با امتیاز (1.6115) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان گچساران با کسب امتیاز (09007) در رتبه سوم استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفته است. در عامل پنجم شهرستان گچساران با امتیاز (۱,۱۷۰۳۸) در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از این شهرستان باشت با امتیاز (91626) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان لنده با کسب امتیاز (50075) در رتبه سوم استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفته است. در عامل ششم شهرستان باشت با امتیاز (1.76918) در رتبه اول استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفته است و پس از شهرستان باشت، شهرستان چرام با امتیاز (39942) در رتبه دوم استان قرار دارد. شهرستان گچساران با کسب امتیاز (14511) در رتبه سوم استان قرار گرفته است.

منابع

- تقوایی، مسعود، ایزدی، ملیحه (۱۳۹۱)، تحلیلی بر توزیع فضایی خدمات گردشگری (مطالعه موردی: شهر اصفهان)، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال پنجم، شماره ۱، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گرمسار، صص ۴۴-۳۱.
- تقوایی، مسعود، اکبری، محمود (۱۳۸۷)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری، چاپ اول، انتشارات پیام علوی، اصفهان.
- خلیلی، رضا، کرمی، مرتضی، پورکریم، سمیرا (۱۳۹۸)، ارزیابی میزان برخورداری گردشگران از خدمات گردشگری شهری مطالعه موردی: مناطق ده گانه شهرداری تبریز، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، سال هشتم، شماره ۳۰، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، ملایر، صص ۹۹-۱۲۴.
- خلیلی، جهانگیر (۱۳۸۲)، جغرافیای استان کهگیلویه و بویراحمد، انتشارات چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.
- سنایی مقدم، سروش، محمدی یگانه، بهروز، رضایی، میثم (۱۳۹۵)، سنجش و اولویت بندی جاذبه‌های گردشگری استان کهگیلویه و بویراحمد براساس پتانسیل جذب گردشگر، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، سال ۶، شماره ۲۱، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، ملایر، صص ۱۸-۱.
- شایان، سیاوش، پارسائی، اسماعیل (۱۳۸۶)، امکان سنجی نواحی مستعد توسعه اکوتوریسم در استان کهگیلویه و بویراحمد، مجله مدرس علوم انسانی، دوره ۱۱، شماره ۵۳، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، صص ۱۸۱-۱۵۳.

صابری فر، رستم (۱۳۹۸)، بررسی رضایت مندی از کیفیت خدمات ارائه شده در شهرهای مقصد گردشگری از دیدگاه گردشگران داخلی (مورد مطالعه: شهر مشهد)، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، سال هشتم، شماره ۳۰، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، ملایر. صص ۱۳۸-۱۲۵.

صادقلو، طاهره، ذاکری، صدیقه (۱۳۹۷)، ارزیابی و اولویت بندی جاذبه‌های گردشگری با هدف توسعه گردشگری (منطقه مورد مطالعه: شهر مشهد)، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، دوره ۷، شماره ۲۶، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، ملایر. صص ۶۹-۵۹.

صیاد بیدهندی، لیلا، فرخلو، مهدی (۱۳۹۷)، تحلیل و سطح بندی جاذبه‌های گردشگری استان اردبیل، مجله گردشگری شهری، دوره ۵، شماره ۱، تهران. صص ۱۲۵-۱۱۳.

غفاری گیلانده، عطا، ده زاده سیلابی، پروین، قدیمی، مریم (۱۳۹۶)، رتبه بندی جاذبه‌های گردشگری براساس پتانسیل جذب گردشگر با استفاده از مدل تاکسونومی عددی (مطالعه موردی: شهرستان خوی)، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۵، شماره ۲۰، صص ۱۲۶-۱۱۳.

فرجی، عبدالرضا (۱۳۶۶)، جغرافیای کامل ایران، شرکت چاپ و نشر ایران، تهران.

قاسمی، مسلم، شرفی، حجت الله، جعفری، مرضیه، شیخ علی پور، بهزاد (۱۳۹۵)، رتبه بندی زیرساخت‌های گردشگری شهری با استفاده از تکنیک کوپراس (مطالعه موردی: استان زنجان)، مجله گردشگری شهری، دوره ۳، شماره ۱، تهران. صص ۶۱-۳۱.

قربانی گلزاری، سپیده، حسین زاده دلیر، کریم، بیک بابایی، بشیر (۱۳۹۸)، بررسی و تحلیلی بر چالش‌های توسعه توریسم شهری نمونه موردی: شهر تبریز، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، سال هشتم، شماره ۳۰، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، ملایر. صص ۴۵-۳۳.

مجیدی ده شیخ، حکیمه، صفرآبادی، اعظم، گلی، علی (۱۳۹۶)، آمایش منطقه‌ای جاذبه‌های گردشگری با تأکید بر توان‌های اکوتوریسم (استان کهگیلویه و بویراحمد)، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال هشتم، شماره ۲۹، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، مرودشت. صص ۸۲-۶۱.

محلای، صلاح الدین (۱۳۸۰)، درآمدی بر جهانگردی، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

مختاری ملک‌آبادی، رضا (۱۳۸۲)، تحلیل پتانسیل‌های گردشگری بخش باغ بهادران و برنامه‌ریزی توسعه آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، اصفهان.

مرکز انفورماتیک و مطالعات توسعه (۱۳۷۳)، جمعیت و نیروی انسانی، سازمان برنامه و بودجه استان کهگیلویه و بویراحمد، یاسوج.

نصراللهی، زهرا، جهانبازی، ندا، ناصری، طاهره (۱۳۹۳)، رده بندی استان‌های کشور برحسب جاذبه‌های گردشگری، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال نهم، شماره ۲۸، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، تهران. صص ۳۷-۱۷.

نصیری هند خاله، اسماعیل، حسین زاده، رباب، صفرعلی زاده، اسماعیل (۱۳۹۵)، سطح بندی زیرساختها و تأسیسات گردشگری در شهرستان‌های استان آذربایجان غربی، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۲۰، شماره ۵۵، دانشگاه تبریز، تبریز. صص ۲۷۱-۲۵۵.

Ashworth, G. and Page, S. J. (2011), Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes, *Tourism Management*, Vol 32, pp 1-15.

Barrera Fernandez, D., Arista Castillo, L. Azevedo Salomao, E.M. (2014), Tourist use of historic cities, Review of international agreements and literature, *International Humanities Studies*, Vol 1, pp1-11.

Fernandez, D. B. Hernández Escampa, M. Balbuena Vázquez, A. (2016), Tourism Management in the historic city: The impact of urban planning policies, *International Journal of Scientific Management and Tourism*, Vol ۲, N۴, pp ۳۶۷-۳۴۹.

Josiam, B.M, Mattson, M. and Sullivan, P. (2004), The Historaunt: heritage tourism at Mickey's Dining Car, *Tourism Management* 25.

Hall, C. M and Page, S. J. (2002), *The Geography of tourism and recreation Environment, place and space*, London, New York.

- Law, C.M. (1996), Urban tourism; Attracting visitors to large cities, London and New York: Mansell Publishing Limited.
- Paskaleva-Shapira, K(2001), Innovative Partnerships for Sustainable Urban Tourism Framework Approach and the European Experience, 'Creating and Managing Growth in Travel and Tourism' TTRA European Conference, Stockholm, Sweden.
- Richards, G. (2001), Cultural attractions and European tourism, Oxon and New York: CABI Publishing.
- World Tourism Organization (2002), Turismo: Panorama 2020, Volumen 7, Previsiones mundiales y perfiles de los segmentos de Mercado, Madrid: World Tourism Organizatio.

